

Психодіагностика, психологічне консультування

УДК 159.923.2:37.015.3

DOI: 10.31499/2617-2100.16.2026.355950

Тамара Іванівна Білуха

кандидатка психологічних наук,
доцентка кафедри психології,
глибинної корекції та реабілітації,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси, Україна
ORCID:0000-0001-9749-3347
tamara.biluha@gmail.com

Олександра Віталіївна Педченко,

кандидатка психологічних наук,
доцентка кафедри психології,
глибинної корекції та реабілітації,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси, Україна
ORCID:0000-0003-4725-940X
pedcenkooleksandravitaliivna@gmail.com

**ОСОБИСТІСНА ПСИХОКОРЕКЦІЯ ЯК ЧИННИК
ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ПСИХОЛОГА**

У статті розглянуто сутність поняття «професійне становлення» та розкрито особливості професійного становлення майбутнього психолога. Об'єктивована роль особистісних факторів для становлення психолога-професіонала. Увага зосереджена на ролі особистісної психокорекції у цьому процесі, оскільки вона дозволяє майбутньому фахівцю набути професійно важливих якостей: особистісної зрілості, психоемоційної стабільності, здатності до рефлексії, розуміння себе та іншого. Перераховане забезпечує майбутнього фахівця від можливості професійного вигорання та забезпечує ефективність результатів професійної діяльності.

Ключові слова: психокорекція, професійне становлення, майбутній психолог, професійно важливі якості, особистісна проблема, рефлексивне мислення.

Tamara Bilukha,

PhD in Psychology, Associate Professor,
of the Department of Psychology,
Deep Correction and Rehabilitation,
Bohdan Khmelnytskyi Cherkasy
National University,
Cherkasy, Ukraine
ORCID: 0000-0001-9749-3347
tamara.biluha@gmail.com

Oleksandra Pedchenko,

PhD in Psychology, Associate Professor
of the Department of Psychology,
Deep Correction and Rehabilitation,
Bohdan Khmelnytskyi Cherkasy

National University
Cherkasy, Ukraine
ORCID: 0000-0003-4725-940X
pedcenkooleksandravitaliivna@gmail.com

PERSONALITY PSYCHOCORRECTION AS A FACTOR IN THE PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF FUTURE PSYCHOLOGISTS

This article examines the essence of the concept of «professional development» and explores the characteristics of the professional development of future psychologists. It highlights the role of personal factors in the development of professional psychologists. The significance of the period of study at a higher education institution is emphasized as a stage during which professionally important personal characteristics must be formed, developed, or actualized. Attention is focused on the role of personal psychocorrection in this process, as it allows the future specialist to acquire professionally important qualities. The emphasis is placed on the possibility of mitigating, during group psychocorrective sessions, the negative consequences of personal issues, such as aggressiveness, dependence on the opinions and evaluations of others, excessive shyness, lack of initiative, detachment, and alienation—primarily from oneself and one's own needs. The text also emphasizes the opportunity to develop the capacity for reflection during psychocorrective sessions, as a key factor in personal development. Self-knowledge and self-awareness, a deep understanding of oneself, the nature of one's emotions and reactions, and the origins of one's attitudes toward oneself, others, and the world enable the future specialist to achieve personal maturity, psycho-emotional stability, the capacity for reflection, and an understanding of oneself and others. These qualities protect the future specialist from the risk of professional burnout and ensure the effectiveness of professional outcomes through the ability to deeply understand another person. The future specialist acquires the ability to view the interaction situation, the client's states and reactions, as well as their own reactions and states, more objectively. Thus, personal psychocorrection lays the foundation for the development of a professional psychologist, as it contributes to the formation and development of personal qualities that are important in a professional context.

Keywords: psychocorrection, professional development, future psychologist, professionally important qualities, personal problem, reflective thinking.

Професія психолога належить до професій системи «людина-людина» та передбачає постійну взаємодію із різними людьми з метою надання їм підтримки, допомоги у різних життєвих ситуаціях. Особистість фахівця при цьому виступає важливим чинником впливу на особистість іншої людини, на її психоемоційний стан, на її сприйняття та бачення ситуації тощо. Тому становлення психолога-професіонала – це не лише процес накопичення теоретичних знань та технік, але й глибокі особистісні трансформації, спрямовані на забезпечення екологічності взаємодії у діаді «фахівець – клієнт». Суб'єктивізм психолога при взаємодії з клієнтом, як результат його непропрацьованих травматичних переживань, упереджень, когнітивних викривлень, може не лише зумовити перенесення власного суб'єктивного бачення на ситуацію іншої людини та нав'язування певних моделей поведінки, але й актуалізувати процес емоційного вигорання фахівця. Сучасне суспільство висуває високі вимоги до якості надання психологічних послуг. Це пов'язано із викликами, що постали перед українцями з новою силою після повномасштабного вторгнення. До деструктивних особистісних процесів, що були актуалізовані у багатьох людей у часи пандемії, додалися страх, тривога, постійні стреси через війну. Надання психологічної допомоги людям, що у тій чи іншій формі переживають окреслені вище стани, вимагає від фахівця значних сил, енергетичних витрат та самовіддачі. У зв'язку із цим важливим аспектом професійної підготовки майбутнього психолога має стати його власна психокорекція. Психокорекція має допомогти молодій людині вибудувати внутрішню опору – фундамент, який дозволить забезпечити екологічність взаємодії із клієнтом, зберегти професійну життєстійкість та упередить можливість професійного вигорання.

Проблема професійного становлення майбутнього психолога піднімається у наукових розвідках М. Барчій [1], Т. Богдан [2], Л. Борисенко та Л. Корват [3], І. Ендебері та І. Новак [7], Л. Карамушки (див.[4]), В. Панка [8], Н. Пов'якель (див.[4]), Т. Яценко [10;11] та багатьох інших дослідників. Л. Борисенко та Л. Корват [3] підкреслюють неготовність

багатьох випускників-психологів до виконання професійної діяльності. Як одну із важливих причин дослідниці називають несформованість у молодих людей професійно важливих особистісних якостей. Результати емпіричного дослідження, презентованого у 2022 році у статті О. Брюховецької, А. Гусева, Т. Чаусової та Л. Інжієвської [4], підтверджують цю тезу. Відповідно до отриманих результатів, констатовано недостатність розвитку професійно важливих якостей у студентів третього курсу. Автори постулюють важливість цілеспрямованої роботи з формування у майбутніх фахівців – психологів професійно важливих якостей, починаючи із першого року навчання. Адже їх несформованість може зумовити ситуацію, коли, маючи теоретичні знання, фахівець не здатний буде ефективно застосувати їх у своїй практичній діяльності.

Важливість ідеї, що професійні знання та уміння мають відпрацьовуватися на ґрунті особистісної зрілості та соціальної компетентності підкреслює В. Панок [8]. Н. Волкова та М. Булгак [5] акцентують важливість практичної підготовки майбутніх психологів, результатом якої мають стати розвиток професійної ідентичності та рефлексивних здібностей. Таким чином, у працях багатьох науковців висловлюється ідея про важливість особистісної підготовки майбутніх психологів у контексті їх професійного становлення. Вважаємо, що підґрунтя для формування чи розвитку у молодій людини важливих для її професійного становлення якостей надає практично орієнтований навчальний курс із основ групової психокорекційної роботи. Під час проходження цього курсу студенти отримують можливість не лише власної психокорекції, але й розуміння сутності психічного, що у подальшому дозволяє самостійно працювати для свого професійного та особистісного становлення.

Мета статті: розкрити значення особистісної психокорекції для професійного становлення майбутніх психологів. Сутність поняття «професійне становлення», як зауважено у наукових розвідках М. Барчій [1], І. Ендебері та І. Новіка [7] визначається науковцями по-різному. Узагальнимо дефініцію «професійне становлення»: це процес особистісного становлення, який триває досить довгий час, починаючи із етапу формування у суб'єкта професійних намірів і до моменту його самореалізації у професії; це «формування» особистості, яка буде адекватно відповідати вимогам обраної професійної діяльності; це оволодіння суб'єктом професійної діяльності комплексом професійно важливих якостей – особистісних, ділових, моральних, комунікативних, які допоможуть йому вирішувати професійно важливі завдання. Можемо констатувати, що у кожній із перелічених вище дефініцій професійного становлення акцентується увага по-перше, на розвитку особистості, на набутті нею нових якостей, що дозволить врешті реалізуватися у професійній діяльності; по-друге, на тривалості цього процесу. Тривалість процесу передбачає певну послідовність стадій. У науковій розвідці І. Ендебері та І. Новіка [7] акцент поставлено на таких етапах становлення професіонала. Першим етапом є етап самовизначення та вибору професії, який співпадає із періодом навчання та здобуття фаху. Саме на цьому етапі, як переконані автори, відбувається зародження професійної компетентності та ефективності. Другим етапом є власне професійне становлення. Тут відбувається подальший розвиток професійної компетентності, започаткований на попередньому етапі. Третій етап є етапом професійного вдосконалення. Разом із тим, є й інші підходи до розуміння етапів професійного становлення: вибір професії – входження у професію, або адаптація – етап придбання суб'єктом професійного досвіду – етап висококваліфікованого виконання суб'єктом професійних обов'язків – досягнення високої професійної кваліфікації – етап передачі власного професійного досвіду [7]. Щодо професійного становлення майбутніх психологів, то, як підкреслюють науковці, це є складний процес, для успішної реалізації якого варто враховувати такі фактори як мотив вибору молодого людиною професії психолога, наявність чи відсутність у неї професійно

важливих особистісних характеристики, особливості її спрямованості, особливості її психічних процесів, наприклад, мислення, уваги, пам'яті, тип її нервової діяльності тощо.

Н. Шель [9], аналізуючи особливості формування професійної компетентності майбутніх психологів, зауважила, що вона хоч і починає формуватися під час навчання майбутнього фахівця у закладі вищої освіти, але не є безпосереднім результатом навчання. Формування професійної компетентності є результатом особистісного зростання молодшої людини, результатом того, що вона стає здатна до самоорганізації, до опрацювання та узагальнення власного досвіду та формування у неї готовності до постійного саморозвитку. Л. Борисенко та Л. Корват [3] також стверджують, що важливою умовою професійного становлення майбутнього психолога є формування у нього професійно важливих якостей. Під професійно важливими якостями дослідниці розуміють, зокрема, й такі особистісні характеристики людини, які дозволяють їй ефективно виконувати свої професійні функції. До таких якостей авторки відносять співчутливість, сенситивність, емпатійність, наявність особистісних сенсів, толерантність, рефлексивність, здатність до емоційної та вольової саморегуляції. На основі таких якостей формуються професійно важливі уміння: здатність вести діалог у рамках суб'єкт-суб'єктної парадигми, тобто орієнтуватися на іншого як на рівноправного партнера по спілкуванню; готовність до постійного саморозвитку та самовдосконалення не лише професійного, але й особистісного. Адже, як зауважують Л. Борисенко та Л. Корват [3], фах психолога передбачає не лише наявність теоретичної бази знань, але й довготривалий розвиток власної особистості та формування таких особистісних якостей які є важливими у професійному плані. Т. Богдан [2] також констатує, що від того, як протікає особистісний розвиток під час навчання та опанування фахом може залежати не лише те, настільки якісною буде професійна підготовка фахівця, але й настільки якісною буде його наступна професійна діяльність.

Важливість для майбутніх фахівців-психологів особистісного зростання за рахунок самопізнання та постійної роботи над собою підкреслюється і у працях Т. Яценко [10; 11]. Науковиця стверджує, що професіональне становлення психолога не є можливим без оволодіння ним навичками самоаналізу та проходження власної психокорекції. Власна психокорекція, на переконання Т. Яценко є першою і найнеобхіднішою умовою становлення професіоналізму. Стійкий зв'язок особистісної психокорекції майбутніх психологів та формування їх професіоналізму підкреслюється також Т. Богдан [2]. Уведення у навчальні плани підготовки психологів практичних занять із групової психокорекції дозволяє молодим людям під час навчання у закладі вищої освіти навчитися краще розуміти себе, розуміти свої емоції, потреби, можливі причини труднощів при спілкуванні із іншими людьми, внутрішню зумовленість власної поведінки. Ключовим аспектом роботи психокорекційної групи є допомога суб'єкту в усвідомленні сутності його особистісної проблеми, зумовленої стабілізованою внутрішньою суперечністю. Супутником особистісної проблеми завжди, як наголошує Т. Яценко [10; 11] є запрограмованість поведінки людини лише на реалізацію потреб її власного хворобливого «Я» без врахування потреб та інтересів інших людей. Таким чином, наявність особистісної проблеми ускладнює для людини не лише реалізацію її власних цілей, але й зумовлює психологічну дистанцію, бар'єри при спілкуванні із іншими людьми, що є особливо небезпечним для фахової діяльності психолога. Н. Дметерко [6] стверджує, що особистісна психокорекція та усвідомлення інфантильних детермінант особистісної проблеми є важливою умовою попередження та подолання криз професійного становлення. Зокрема, ця теза є важливою у аспекті подолання кризи вибору професії чи кризи фахової готовності, що можуть розгортатися на етапі вузівської підготовки молоді. З'являються сумніви щодо вибору професії психолога, розчарування навчанням, сумніви щодо своїх професійних знань та умінь. Авторка постулює значущість розвиненої рефлексії для попередження та

подолання кризових явищ. Розвинена здатність до рефлексії забезпечує розуміння суб'єктом власних мотивів поведінки, емоцій та почуттів. Рефлексивна діяльність, як стверджує Н. Дметерко, здатна допомогти молодій людині усвідомити як її обмеження, так і ресурси, допомогти переосмислити її думки, переживання, цілі, мотиви, що у свою чергу дозволить знизити рівень напруги. Розвитку здатності до рефлексії також сприяє проходження суб'єктом особистісної психокорекції. Рефлексивні знання є наслідком усвідомлення майбутнім психологом неусвідомлюваного раніше змісту психічного та усвідомлення витіснених і невідреагованих емоцій. На небезпеки, пов'язані із відсутністю психокорекційної практики у ході фахової підготовки психолога, вказує Т. Богдан: «У психолога, який не пройшов особистісну психокорекцію, може порушуватися об'єктивність сприйняття іншої людини. Адже саме в професійно-людських контактах задіяний емоційний фактор: нерідко актуалізуються почуття меншовартості, агресія, тривожність, що можуть відсувати професійний інтерес на другий план, зумовлюючи домінування особистісної проблематики» [2, с. 201].

Активна робота суб'єкта у рамках діяльності психокорекційної групи, спрямована на самоусвідомлення та саморозуміння сприяє тому, що за рахунок цих двох процесів людина набуває відчуття захищеності, відчуття психологічної сили. Людина набуває внутрішнього спокою та рівноваги, набуває психологічної зрілості та усвідомлює і приймає власну відповідальність за своє життя, рішення, вчинки. Розвиток здатності суб'єкта до самоаналізу у ході роботи психокорекційних груп сприяє формуванню уміння перетворити себе самого на об'єкт дослідження, а відтак відслідковувати моменти реалізації запрограмованого із дитинства життєвого плану. Такі усвідомлення дозволяють майбутньому фахівцю перестати бути «виконавцем» винесених із дитинства програм, бачити власні внески у ситуації непорозуміння із іншими людьми, розуміти природу своїх емоцій. Розширюється соціальна компетентність, розвивається емпатія та сенситивність, розвивається здатність діалогічного спілкування, що є важливим аспектом професійного становлення.

Здійснений теоретичний аналіз дозволяє стверджувати, що особистісна психокорекція майбутнього психолога є важливим чинником його професійного становлення. Проходження особистісної психокорекції дозволяє забезпечити особистісну стабільність та ресурсність, особистісну зрілість, убезпечує фахівця від емоційного виснаження, сумнівів у власній професійній спроможності та компетентності та дозволяє зберегти ефективність професійної діяльності. Таким чином, можемо стверджувати, що особистісна психокорекція закладає підґрунтя професійної самореалізації психолога, як найвищої сходинки його професійного становлення. Подальші перспективи вбачаємо у проведенні лонгітюдних досліджень, які дозволять з'ясувати, як змінюється рівень професійної майстерності фахівців, які проходили особистісну психокорекцію під час навчання, та тих фахівців, які не відвідували психокорекційні заняття і не пройшли власної психокорекції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барчій М. С. До проблеми професійного становлення майбутніх психологів. *Вісник Національного університету оборони України. Питання психології*, 2015. № 3 (46). С. 14–19.
2. Богдан Т. В. Особливості внутрішніх суперечностей особистості та їхній вплив на професійне становлення студентів – майбутніх психологів. Наукова школа академіка НАПН України Тамари Яценко: колективна монографія / за заг. ред. акад. Т. С. Яценко. Дніпро: Інновація, 2019. С. 197–202.
3. Борисенко Л. Л., Корват Л. В. Розвиток професійно важливих якостей особистості як умова професійного становлення майбутніх психологів. *Перспективи та інновації науки*.

- Серія «Психологія», 2022. № 6 (11) С. 366–378. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-6\(11\)-376-388](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-6(11)-376-388)*
4. Брюховецька О., Гусев А., Чаусова Т., Інжиєвська Л. Психологічні особливості розвитку професійно важливих якостей майбутнього психолога у закладах вищої освіти. *Вісник післядипломної освіти: збірник наукових праць. Серія: Соціальні та поведінкові науки, 2022. Т. 22. № 51. [https://doi.org/10.32405/2522-9931-2022-22\(51\)-47-62](https://doi.org/10.32405/2522-9931-2022-22(51)-47-62)*
 5. Волкова Н. П., Булгак М. В. Практична підготовка як чинник формування консультативної готовності майбутніх психологів. *Педагогічна Академія: наукові записки, 2026. № 28. <https://doi.org/10.5281/zenodo.18862688>*
 6. Дметерко Н. В. Кризи професійного становлення психологів: етапи проходження та умови подолання. *Наукові записки. Серія: Психологія, 2025. Вип. 2 (8). С. 39–44. <https://doi.org/10.32782/cusu-psy-2025-2-5>*
 7. Ендеберя І. В., Новік І. І. Методологічний аналіз проблеми професійного становлення майбутніх практичних психологів. *Молодий вчений, 2017. № 10.1. С. 69–72.*
 8. Панок В. Професійне становлення практичних психологів: досвід і перспективи. *Психологія і суспільство, 2013. № 3 (53). С. 135–141.*
 9. Шель Н. В. Формування професійної компетентності майбутніх психологів на етапі їх підготовки у ВУЗі. *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса. Серія Психологічні науки, 2024. Вип. 1. С. 40–50. [https://doi.org/10.31558/2786-8745.2024.1\(4\).4](https://doi.org/10.31558/2786-8745.2024.1(4).4)*
 10. Яценко Т. С. Психологічні основи групової психокорекції: навчальний посібник. Київ: Либідь, 1996. 264 с.
 11. Яценко Т. С. Теорія і практика групової психокорекції: Активне соціально-психологічне навчання. Київ: Вища школа, 2004. 679 с.

REFERENCES

1. Barchii, M. S. (2015). Do problemy profesiinoho stanovlennia maibutnikh psykholohiv [To the problem of professional development of future psychologists]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy. Pytannia psykholohii, № 3 (46), 14–19* [in Ukrainian].
2. Bohdan T. V. (2019). Osoblyvosti vnutrishnikh superechnosti osobystosti ta yikhonii vplyv na profesiine stanovlennia studentiv – maibutnikh psykholohiv. *Naukova shkola akademika NAPN Ukrainy Tamary Yatsenko: kolektyvna monohrafiia / za zah. red. akad. T. S. Yatsenko. Dnipro: Innovatsiia* [in Ukrainian].
3. Borysenko, L. L. & Korvat, L. V. (2022). Rozvytok profesiino vazhlyvykh yakosteï osobystosti yak umova profesiinoho stanovlennia maibutnikh psykholohiv [Development of professionally important personal qualities as a condition for the professional development of future psychologists]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky. Seriiia «Psykhologhiiia», № 6 (11), 366–378*[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-6\(11\)-376-388](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-6(11)-376-388) [in Ukrainian].
4. Briukhovetska, O., Husiev, A., Chausova, T. & Inzhyievska, L. (2022). Psykhologhichni osoblyvosti rozvytku profesiino vazhlyvykh yakosteï maibutnoho psykholoha u zakladakh vyshchoi osvity [Psychological features of the development of professionally important qualities of a future psychologist in higher education institutions]. *Visnyk pisliadyplomnoi osvity: zbirnyk naukovykh prats. Seriiia: Sotsialni ta povedinkovi nauky, T. 22, № 51* [https://doi.org/10.32405/2522-9931-2022-22\(51\)-47-62](https://doi.org/10.32405/2522-9931-2022-22(51)-47-62) [in Ukrainian].
5. Volkova, N. P. & Bulhak, M. V. (2026). Praktychna pidhotovka yak chynnyk formuvannia konsultatyvnoi hotovnosti maibutnikh psykholohiv [Practical training as a factor in forming the consultative readiness of future psychologists]. *Pedahohichna Akademiia: naukovi zapysky, № 28* <https://doi.org/10.5281/zenodo.18862688> [in Ukrainian].

6. Dmeterko, N. V. (2025). Kryzy profesiinoho stanovlennia psykhologiv: etapy prokhozhenia ta umovy podolannia [Crises in the professional development of psychologists: stages of passage and conditions for overcoming]. *Naukovi zapysky. Serii: Psykholohiia, Vyp. 2 (8)*, 39–44 <https://doi.org/10.32782/cusu-psy-2025-2-5> [in Ukrainian].
7. Endeberia, I. V. & Novik, I. I. (2017). Metodolohichniy analiz problemy profesiinoho stanovlennia maibutnikh praktychnykh psykhologiv [Methodological analysis of the problem of professional development of future practical psychologists]. *Molodyi vchenyi, № 10.1*, 69–72 [in Ukrainian].
8. Panok, V. (2013). Profesiine stanovlennia praktychnykh psykhologiv: dosvid i perspektyvy [Professional development of practical psychologists: experience and prospects]. *Psykhohiia i suspilstvo, № 3 (53)*, 135–141 [in Ukrainian].
9. Shel, N. V. (2024). Formuvannia profesiinoy kompetentnosti maibutnikh psykhologiv na etapi yikh pidhotovky u VUZi [Formation of professional competence of future psychologists at the stage of their training at a university]. *Visnyk Donets'koho natsionalnoho universytetu imeni Vasylia Stusa. Serii Psykholohichni nauky, Vyp. 1*, 40–50 [https://doi.org/10.31558/2786-8745.2024.1\(4\).4](https://doi.org/10.31558/2786-8745.2024.1(4).4). [in Ukrainian].
10. Yatsenko, T. S. (1996). *Psykhohichni osnovy hrupovoi psykhokorektsii: navch. posibnyk*. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
11. Yatsenko, T. S. (2004). *Teoriia i praktyka hrupovoi psykhokorektsii: Aktyvne sotsialno-psykhohichne navchannia*. Kyiv: Vyscha shkola [in Ukrainian].

*Подано до редакції: 22.01.2026.
Прийнята до друку 10.02.2026 р.
Опубліковано 29.03.2026 р.*

This work is licensed under a Creative Commons License Creative Commons Attribution 4.0 International (CC-BY-4.0).